

Nr 228.

Av herr Larsson, Sam, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till gruvlag m. m.

I proposition nr 40 till årets riksdag föreslås antagande av ny gruvlag att träda i stället för gruvestadgan av den 16 maj 1884 samt lagen av den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län. Ifrågasvarande lagrevision har länge varit påkallad, en omständighet som framgår därav, att de första förberedelserna till en reform av gruvlagstiftningen vidtogos redan år 1920. Emot det nu föreliggande förslaget, i vad det avser en revision i rättstekniskt hänseende, är från vår sida intet att erinra. Förslaget bygger därutinnan i väsentliga delar på nu gällande stadga, och de detaljändringar som föreslås synas vara betingade av utvecklingens krav.

Emellertid stannar icke propositionen vid att förorda en dylik teknisk lagrevision samt vissa jämkningar i förhållandet mellan enskilda intressenter. Departementschefen säger sig också vilja i detta sammanhang upptaga spörsmålet om en lämplig avvägning mellan de enskildas och folkhushållets intressen. Detta övertägande har föranlett honom att prisgiva en av de fundamentala grundsatser, varpå vår nuvarande gruvlagstiftning vilar, nämligen jordägarens rätt till skälig andel i mineralfyndighet. Berörda rätt är i gällande lag så utformad, att inmutaren och jordägaren principiellt har rätt till hälften var av fyndigheten. Enligt propositionen skulle inmutarens rätt i stort sett förbli densamma som förut, medan jordägarandelen helt skulle övergå till staten och sålunda förvandlas till en kronoandel. Jordägaren skulle erhålla ersättning endast för upplåtelse av markområdet över och omkring fyndigheten ävensom för skada och intrång å fastigheten i övrigt.

Vi kunna icke dela den i propositionen anförda uppfattningen, att rätten till mineralfyndigheter bör lösgröras från äganderätten till jorden. För det allmänna rättsmedvetandet förefaller det självklart, att markägaren icke utan skäligt vederlag kan avhändas något som naturligt tillhör hans fastighet. Ett borttagande av jordägarandelen i gruva komme säkerligen att av landets jordägare uppfattas som ett otillbörligt ingrepp i äganderätten, så mycket mer som det här är fråga om en åtgärd av annan natur än den begränsning i äganderätten, som ligger i expropriation av jord för vissa allmänna behov. Det må härvidlag erinras att jordägaren i andra avseenden får helt tillgodogöra sig värdestegring å sin fastighet, även om denna värdestegring, som ofta är fallet, direkt föranledes av samhällseliga åtgärder.

Av praktiska och ekonomiska skäl synes ingen anledning föreligga till en ändring i fråga om avvägningen av här berörda intressen. Motivet för införande av kronoandel skulle väl ur denna synpunkt närmast vara att öppna möjligheter till nya inkomster för statskassan samt att bereda staten ökat

inflytande på gruvdriften. För att nå dessa mål finnas emellertid andra vägar att gå än införande av principen om kronoandel. Såväl ur samhällets som ur statskassans synpunkt är det väsentliga härvidlag att fyndigheter upptäckas, vilka kunna giva anledning till nya företag, ökad sysselsättning och därmed vidgat skatteunderlag.

Den för bedömandet avgörande frågan vid valet mellan principen kronoandel eller jordägarandel blir sålunda: uppmuntras genom införande av kronoandel malmletnings- och prospekteringsverksamheten mera än med nuvarande lagstiftning? Denna fråga torde utan tvekan kunna besvaras nekande. Införandet av kronoandel komme helt visst att minska intresset för malmletning, och statens långsamma och byråkratiska handläggning av ärendena bleve ytterligare en hämsko. Det sistnämnda antagandet stödes av den ofta gjorda iakttagelsen, att inmutningar på kronojord — där sådana äro medgivna — varit proportionsvis mindre talrika än på enskild jord inom malmförande områden. Vederbörande har nämligen dragit sig för den besvärliga procedur, som måste föregå en uppgörelse med statsmyndighet. I stället för hjälp och uppmuntran, som vanligen kan påräknas från den enskilde jordägaren, har det här rests hinder i vägen, vilka ofta först efter långvariga underhandlingar kunnat undanröjas.

När det gäller sökandet efter eller exploaterandet av nya malmfyndigheter, stimuleras detta arbete för närvarande av tvenne drivande krafter: malmletaren-inmutaren och jordägaren. Ofta ser man, att dessa två slå sig ihop såväl vid arbetet som vid fördelningen av kostnaderna för undersökning och försöksbrytning. Om staten skulle inträda i stället för den private jordägaren, betyder detta således att den ena av de drivande krafterna kopplas bort. Att detta icke kan ske utan menlig inverkan på resultatet, ligger i öppen dag. De samhälleliga intressen, som kunna vara förbundna med exploaterandet av större mineralfyndigheter, böra bevakas på andra vägar än genom att kronan ingår såsom delägare i företaget. Så är exempelvis förhållandet beträffande angelägenheten att skydda de i företagen anställdas och kommunernas intressen av största möjliga kontinuitet i driften.

Vid propositionens granskning i lagrådet har detta enhälligt avstyrkt förslaget att överföra jordägarandelen till kronoandel. Ehuru de av lagrådet anförda invändningarna synas starkt grundade, har justitieministern likväl vidhållit förslaget i denna del och till stöd för sin ståndpunkt bland annat anført, att jordägarandelens borttagande ej komme att verka till skada för jordbrukets intressen.

För ett bedömande av den rättsliga grunden för jordägarandelen i gruvföretag är det icke behöfligt att bygga upp en avlägsen rättshistorisk bakgrund. Enligt gällande lag är det fullt klart, att med jordägarandelen följer en rätt till fastighetens mineraltillgångar, låt vara begränsad genom de befogenheter som tillerkänts inmutaren. Denna jordägarandel har, som lagrådet också påpekar, ägt bestånd under så lång tid att dess avskaffande måste tilläggas betydelsen av ett ingrepp i obestriddig ägarerätt. Detta ingrepp måste te sig så mycket mera oroväckande som föredragande departementschefen vid remis-

sen till lagrådet beledsagat förslaget med en motivering som kan inrymma vittgående angrepp på den enskilda äganderätten. Departementschefen anser att jordägarans andelsrätt icke bör fattas som ett moment i själva jordägaranderten. Till stöd för denna uppfattning anför departementschefen, att enligt gällande lag andelsrätten i gruva även i jordägarans hand har karaktär av lös egendom, som ej omfattas av lagfarts- och in-teckningsbeslut rörande fastighe-ten. Härvid må dock framhållas, att den karaktär av lös egendom, som jordägarandelen får genom inmutningen, i gällande lag framträder som en följd av den inskränkning i äganderätten som aktualiserats genom själva inmutnings-förfarandet. Före inmutningen är nämligen jordägarandelen i mineralfyndig-heten obestriddligen fast bunden vid äganderätten till jorden och kan ej skil-jas från densamma.

Såväl principiella som praktiska skäl synas alltså tala för ett bibehållande av jordägarandel i gruvföretag. Såsom inledningsvis framhållits, ha vi i stort sett intet att erinra emot de övriga bestämmelserna i det föreliggande försla-get till gruvlag. Emellertid torde det vara vanskligt att under riksdagsbe-handlingen av den framlagda propositionen göra de ändringar i lagtexten, som betingas av ett bibehållande av jordägarandelen. Vi se oss för den skull nöd-sakade att yrka avslag på propositionen i dess helhet. Skulle det emellertid vara möjligt för vederbörande utskott att i lagförslaget infoga stadganden om jordägarandel och vidtaga de förändrade dispositioner i övrigt som därav må föranledas, så överensstämmer detta helt med våra önskemål.

På grund av ovanstående hemställles,

att riksdagen måtte
dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 40 med förslag till
gruvlag m. m.,
dels anhålla hos Kungl. Maj:t, att nytt förslag i ärendet i
överensstämmelse med ovan angivna synpunkter måtte fram-
läggas till nästa års riksdag.

Stockholm den 5 februari 1938.

Sam Larsson.

Elof B. Andersson.

D. Hansén.

B. v. Stockenström.

J. Bergman.

